

Протокол

№

гр. София, 27.03.2024 г.

АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД - СОФИЯ-ГРАД, Второ отделение 32 състав,
в публично заседание на 27.03.2024 г. в следния състав:

СЪДИЯ: Красимира Милачкова

при участието на секретаря Спасина Иванова, като разгледа дело номер **10760** по описа за **2023** година докладвано от съдията, и за да се произнесе взе предвид следното:

След изпълнение на разпоредбите на чл.142, ал.1 ГПК вр. с чл.144 АПК, на именното повикване в 10.00 часа се явиха:

ЖАЛБОПОДАТЕЛКАТА А. Г. М., редовно призована, не се явява и не изпраща представител.

ЖАЛБОПОДАТЕЛЯТ М. А. Моравски, редовно призован, се явява лично.

ЖАЛБОПОДАТЕЛКАТА М. И. К., редовно призована, не се явява и не изпраща представител.

ЖАЛБОПОДАТЕЛЯТ В. Р. М., редовно призован, се явява лично.

ЖАЛБОПОДАТЕЛКАТА Ц. П. М., редовно призована, не се явява. Представява се от адвокат М. МОРАВСКИ и адвокат В. М., с пълномощно по делото.

ОТВЕТНИКЪТ Комисия за защита от дискриминация, редовно призован, не изпраща представител.

ЗАИНТЕРЕСОВАНАТА СТРАНА Министерски съвет на Република България, редовно призован, представлява се от правен съветник А. Г., с пълномощно по делото.

ЗАИНТЕРЕСОВАНАТА СТРАНА Министерство на здравеопазването, редовно призован, представлява се от юрк. П. Г., с пълномощно по делото.

ЗАИНТЕРЕСОВАНАТА СТРАНА Министерство на труда и социалната политика, редовно призован, представлява се от юрк. И. Ш., с пълномощно по делото.

ЗАИНТЕРЕСОВАНАТА СТРАНА Агенция за социално подпомагане, редовно призована, не изпраща представител.

ЗАИНТЕРЕСОВАНАТА СТРАНА Държавна агенция за закрила на детето редовно призована, не изпраща представител.

СГП - редовно призована, не изпраща представител.

Страните (поотделно) - Да се даде ход на делото.

Като намери, че не са налице процесуални пречки за разглеждане на делото в днешното съдебно заседание, СЪДЪТ

**О П Р Е Д Е Л И:
ДАВА ХОД НА ДЕЛОТО.**

В залата се въведе свидетелката, чиято самоличност СЪДЪТ СНЕ, както следва:

Н. Т. Д., 60 години, неосъждана, без дела и родство със страните. Предупредена за наказателната отговорност съгласно чл. 290 от НК, обеща да каже истината.

РАЗПИТ НА СВИДЕТЕЛКАТА Н. Т. Д.:

АДВ. М. – Познавате ли функционирането на системата на ДМСГД и други институции за деца в България? От колко време имате наблюдение?

СВИДЕТЕЛКАТА - В последните 20 години се занимавам с това. През периода от 2006 г. - 2010 година, работех като експерт в техническо звено по деинституционализация при УНИЦЕФ. Следващите 3 години и половина бях ръководител деинституционализация във фондация „Лумос“. Тази фондация подкрепяше правителството с идеята да закрие домовете за деца. Така че познавам в детайли повечето домове за деца в България, специално ДМСГД също. Последният път, когато имах възможност да посетя два от ДМСГД-тата, това беше във В. и в С. З., го направих през лятото на 2021 година. В смисъл, като посетя, това означава - да се запозная и с децата, и с грижата за тях, а не само да пребивавам в кабинета на директора.

АДВ. М. – Какви грижи са полагани за децата в тези институции, ако може да ги опишете с подробности?

СВИДЕТЕЛКАТА - Въпросът за отглеждането на деца в институции е подложен на сериозен професионален дебат през последните години, като категорично е доказано, че отглеждането на деца в домове (особено тези от 0 до 3 години) е изключително вредно за тяхното развитие и това е доказано с много международни изследвания. Точно това е причината в България да стартира този процес, наречен деинституционализация. Външно погледнато, материалната среда е добра, храненето е налично. Сигурно 5 пъти в деня и има налична медицинска грижа, но децата не се развиват по този начин. Те имат нужда от сигурна, стабилна връзка с обгрижващ, каквато в тези домове не може да има, тъй като хората там се сменят на работа на смени. Професионалното знание за вредата от отглеждането на деца в институции стана причина да стартира процеса. Малко по-късно, мисля, че май месец на 2018 година, има една заповед на Агенцията за социално подпомагане, която забранява настаняването на деца без увреждания в ДМСГД. За съжаление, остана отворен входът за настаняване на деца с увреждания.

АДВ. М. – По Ваше наблюдение, какви деца са настанявани в ДМСГД за периода 2010 г. – 2020 г.?

СВИДЕТЕЛКАТА - В началото бяха настанявани деца с и без увреждания. Беше много трудно да убедим всички колеги, че децата могат да се отглеждат, без да живеят в домове. Първите настанявания на деца новородени в приемна грижа беше така много трудно, но се осъществи и от 2018 година след заповедта, която Ви

цитирах, всъщност настъпи прекратяване на настаняването на деца без увреждания в тези домове, като остана настаняването на деца с увреждания. В случая бих искала да кажа, че онова знание, за което ние, професионалистите, нямаме колебание е, че институцията уврежда едно клинично здраво дете, настанено в дом. В случаите, в които се настанява дете с увреждане, тази вреда от институционалната грижа се натрупва върху увреждането. Тоест ние не решаваме проблема, а реално го задълбочаваме. Затова и сега, тъй като тече процес по закриване на тези домове, той не е приключил, ние сме в състояние да виждаме много тежки случаи и те са такива не само заради увреждането, но и заради натрупаната институционална грижа. През времето, когато работех в „Лумос“ ние открихме страшно много случаи за нелекувана хидроцефалия, некомпенсирана. Предприехме действия за промяна и променихме дори наредби и законодателство, за да може да осигурим средства на домовете, за да могат да имат възможност да сложат шънтове на децата и с огромна изненада през 2021 година аз видях, че продължава да има същия проблем. Проблемът с използването на назогастрални сонди също е много сериозен, тъй като това е временно решение. Навсякъде в литературата е описана възможността да се ползва този тип хранене, но за много кратък период от време. Продължителното му използване е крайно увреждащо. В случая бих искала за Вас да обясня какво означава това. Назогастралната сонда е една тръбичка, която влиза през носа и носоглътката и стига до коремната стена. Тоест детето не може да седне, не може да се движи. Когато това нещо продължава много дълго време да се използва като начин на хранене, виждали сме такива деца в [населено място], на 10-11 години, цялото тяло е извито. Гърбът е извит и това е така, защото накрайникът на сондата дразни коремната стена и ние имаме вторично увреждане само от типа хранене. Има други, по-щадящи форми, например гастростома. Попитах, когато посетих домовете, защо не се ползва гастростома и разбрах, че всъщност има домове, в които това се прави. Например във В., а има и деца, които са минали на гастростома, но преобладават случаите (бяха около 80, мисля) на деца, които се хранят по този начин целогодишно, много години, а не е за 1 месец. В литературата пише - не повече от 30 дни. Питах - защо и това, което разбрах е, че гастростомът не е по-евтин от другото решение, просто се води хирургична намеса, а за такава се иска разрешението от родителите и обикновено това е много трудно. Това е също и причината за некомпенсираната понякога хидроцефалия. За да Ви кажа за какво става въпрос - в [населено място] през някъде 2012 г. - 2013 г. живееше едно момиченце Раличка, нейната глава беше толкова голяма, че трима души държаха главата ѝ, а един човек тялото, за да могат да я изкъпят. Тоест, това е изключително болезнено, доказано. По света едва ли има други такива случаи, при които това се допуска да се случи. Парадоксалната ситуация е, че децата се настаняват в лечебното заведение, каквото е ДМСГД, за да се реши този проблем и ние сме свидетели на същия.

АДВ. М. - Преди тази заповед, която забранява настаняването на деца без увреждания, какъв е бил процентът на децата, настанени в ДМСГД, които са били с увреждания, като съотношение горе-долу, от децата без увреждания?

СВИДЕТЕЛКАТА - Не мога да кажа точно съотношението, защото е доста трудно да го направя. Наличието на тези места за настаняване е решение на много въпроси. Тук мога да разкажа един случай от моята практика. През 2003 годна разкрихме един център за майки и бебета и в точно същия ден на откриването се роди дете с много тежко увреждане, нямаше анус и краката бяха обърнати встрани и

консултираха майката, че би могла и да се грижи за него в домашна среда. Това предизвика невероятен скандал в отдела за закрила на детето в този град. Те даже написаха официално писмо, за да помолят директора на болницата да забрани на социалния работник от болницата да консултира майки и казаха, че тези състояния не могат да се гледат в къщи. Така или иначе, майката прибра детето си вкъщи. Това беше ромка, в нейното жилище дори нямаше вода. Години след това, в един репортаж по Нова телевизия, видях това момиченце вече голямо и ходещо на училище. Майката беше направила чудеса от храброст. Беше придружила детето в „Пирогов“ и му бяха направили операция. Детето беше с анус-претер, краката бяха оперирани и всичко беше нормално. Доколкото знам, детето малко по-късно е починало, но така или иначе, колкото и години да е живяло със собственото си семейство, то не е било в институция. Тоест решенията за настаняване и това, което може би трябва да отговоря е, че в много голяма степен зависят от страховете, от притесненията, от натрупаното знание, че деца с увреждания не могат да бъдат гледани вкъщи. Това категорично не е вярно и се доказва с практиката в останалите държави. Между другото, България беше единствената държава в Европейския съюз, която позволяваше настаняване на деца от 0 до 3 години. Все още мисля, че е единствената с разликата, че вече без увреждане не се настаняват от 2018 година.

АДВ. М. - Какви мерки и проблеми съществуват в този смисъл в България и са съществували в посочения период до 2020 година, които да предотвратят настаняването на деца извън семействата им?

СВИДЕТЕЛКАТА – Алтернативата е ползване на приемна грижа за деца с увреждания. За съжаление, имахме много тежки предизвикателства във връзка с това. Към настоящия момент една голяма група колеги се опитват да повдигнат отново този дебат и да кажат, че по-добрата грижа за децата с увреждания е в семейна среда. Това е категорично и то пак казвам, не е под съмнение в професионалните среди. Аз съм убедена, че всички представители на институциите имат това знание.

АДВ. МОРАВСКИ - Относно приемното семейство, ако може да опишете какво представлява като услуга заместваща семейна грижа?

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г.- Възраждавам.

СЪДЪТ ДОПУСКА отговора на въпроса по причина, че свидетелката и до момента излага сведения от своя професионален опит. Наред с това, съдът указва на адв. Моравски, че всичко изложено от свидетелката със сигурност съществува изложено в писмен вид, в т. ч. свидетелката преразказва нормативна уредба. Съдът разясни на жалбоподателите, че следва да бъдат зададени въпроси към свидетеля, ако има такива, за нещо, което е видял и знае извън нормативната уредба, тъй като тя се посочва от страните и се съобразява от съда като такава. Съществуващите писмени доказателства също следва да бъдат представяни като такива, а разказ на свидетел за съществуването им, най-малкото не е необходим.

АДВ. МОРАВСКИ – Няма как да представим доказателства по извършени процедури и действия и затова задавам този въпрос, специално. Конкретно относно връзката на децата с биологичните им родители, това няма как и затова исках да задам няколко въпроса и за това на свидетелката.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – Да отбележа, че все пак процедурата по

деинституционализация на децата с увреждания е в ход. Разписан е План за действие и никой не го отрича, така че показанията в случая не знам с какво могат да допринесат с оглед предмета на делото.

АДВ. МОРАВСКИ – Как протича преместването на децата с оглед закриването на тези ДМСГД-та и относно връзката с биологичните им родители, при това преместване запазва ли се, прекъсва ли се и как действа това на децата?

СВИДЕТЕЛКАТА - Това е пряко мое наблюдение, което имах. В момента, в който се извършваше преместването на децата от съществуващите преди това 8 или 12 ДМСГД –та в съществуващи в момента 4, процедурно трябваше да бъдат направени оценки, които са от мултидисциплинарен екип, в същия момент действаше заповед на министъра на здравеопазването за забрана на входа в домовете. Аз зададох въпроса как са извършени оценките, а отговорът беше: „Ами по начина, по който е разписано. Комисията заседава, тя видя децата, оцени ги и тогава аз попитах: „Тогава вие сте нарушили вероятно заповедта на министъра на здравеопазването, защото не можехте да влезете вътре в домовете и децата не можеха да излязат навън?“ Нямахте отговор. За мен в този момент оценките за преместването на децата бяха извършени от персонала на домовете за медикосоциални грижи и след това само подписани от колегите от отделите.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – Възразявам.

СВИДЕТЕЛКАТА – Както всички знаем, преместването на децата става първо с административна заповед на дирекция „Социално подпомагане“, те бяха изпратени по новото си местонахождение. Там колегите трябваше да изготвят исковите молби към съответните съдилища. Те го направиха по едно указателно писмо на Агенцията за социално подпомагане, с еднотипно съдържание за всички около 200 деца, което за мен е абсолютно нарушение на Закона за закрила на детето, който казва, че мерките за закрила се предприемат след индивидуална оценка, а не по някакъв общ стандарт. И – да, връзките бяха прекъснати. В случая на едно от децата беше преместено от Б. в П., родителите посещаваха това дете, докато то беше в Б. и преустановиха посещенията, тъй като от Б. до П. не можеха да се движат достатъчно добре. Имаше и смъртни случаи след тези премествания, при проблемно преместване, те бяха отразени в един доклад до обмудсмана за това преместване тогава.

АДВ. МОРАВСКИ – По време на КОВИД беше ли затворен достъпът до тези домове?

СВИДЕТЕЛКАТА – Да, категорично.

АДВ. МОРАВСКИ – Това важеше ли за родителите?

СВИДЕТЕЛКАТА – Да, разбира се. То колегите не можеха да влязат, камо ли родителите.

АДВ. МОРАВСКИ – Нямам други въпроси.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – Първият ми въпрос е, с какво образование сте?

СВИДЕТЕЛКАТА – С базово образование - висше „Българска филология“, след което съм завършила „Социален мениджмънт“, арт-терапия и психология. Социален работник по професия съм от 1995 година.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – Къде сте работили като социален работник?

СВИДЕТЕЛКАТА - Работила съм в дирекция „Социално подпомагане“. Три години и половина съм била директор на регионална дирекция за „Социално подпомагане“. В

системата на Агенцията за социално подпомагане съм била, и в дирекция на „Социално подпомагане“, и в регионална дирекция, като към била ръководител на тази дирекция.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – Тоест, заемали сте административни длъжности?

СВИДЕТЕЛКАТА – Да, директорската длъжност е такава. По-късно работех като ръководител деинституционализация, споменах това, в УНИЦЕФ и в „Лумос“.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – Отново административна длъжност, предполагам.

СВИДЕТЕЛКАТА – Не знам какво имате предвид под административна длъжност.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – Някога грижили ли сте се за дете с увреждания?

СВИДЕТЕЛКАТА – Не. Не съм се грижила и нямам дете с увреждания, но съм в пряката директна грижа към дете с увреждане.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – Тоест, контакт с такова дете?

СВИДЕТЕЛКАТА – Имала съм контакт с такива деца, защото в периода, в който работех „Лумос“ и 2 години след това, изготвих оценки на развитието на децата след преместването в новите центрове за настаняване. Тоест, имах пряк контакт с деца с увреждания и изготвих онова, което социалният работник прави – оценка на потребностите.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – В какво се изразяваше този контакт?

СВИДЕТЕЛКАТА – В разговори, наблюдение на грижата, която оказва персоналът, в моментите на хранене. Мога да ви разкажа много драматични истории, свързани с това.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – Не, аз искам само да ми отговорите на въпроса. Разказахте достатъчно до сега. Имате ли професионална компетентност да извършвате това наблюдение?

СВИДЕТЕЛКАТА – Да.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – Как сте допускани в домовете?

СВИДЕТЕЛКАТА – Аз съм социален работник. Автор съм на рамката за оценка за тази работа. Тя е валидирана от Държавна агенция за закрила на детето, Агенцията за социално подпомагане и министерството, тъй като в този период, пак казвам, фондация „Лумос“ работеше в пряка връзка с правителството и улесняваше процеса по закриване на домовете.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – Можете ли да поставяте сонда на дете с хидроцефалия?

СВИДЕТЕЛКАТА – Аз не съм медицинско лице. От самото начало казах, че съм човек, който е социален работник. Мисля, че никой не би позволил такава манипулация да се извърши от човек, различен от медицинските специалисти.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – Въпросът ми е в контекста на досегашното Ви изявление. Как точно извършихте това пряко наблюдение по преместването на деца от закритите домове в съществуващите?

СВИДЕТЕЛКАТА – Посетих два от домовете ДМСГД през юли 2021 година и децата вече бяха там. Бяха преместени през декември на 2020 година.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – О. ми какво означава пряко наблюдение?

СВИДЕТЕЛКАТА – Влязох в местата, където те лежах в леглата си, осъществих комуникация, доколкото е възможно, с тях и с персонала, който ги

гледа. Обиколих целите домове и в двете ДМСГД-та във В. и С. 3.. Не познавам дома в П. от всички, които сега са останали, и дома в К..

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. – Нямам повече въпроси.

ЮРК. Г. – Поддържам казаното от правен съветник Г..

ЮРК. Ш. - Нямам въпроси.

СЪДЪТ обяви разпита на свидетелката за приключен и същата напусна залата.

АДВ. М. – Представям доказателство - заповед № РД-010918/09. 05.2018 година на Агенция за социално подпомагане, с която се спира настаняването на деца без увреждания във въпросните ДМСГД, като мотивите са, че тази среда е увреждаща за тях и за развитието им. Искам за сведение да представя един доклад за вредите от отглеждане в институция в ранното детство.

Страните (поотделно) – Нямаме доказателствени искания.

СЪДЪТ

О П Р Е Д Е Л И:

ПРИЕМА днес представените писмени доказателства.

Като счете делото за изяснено от фактическа страна, съдът

О П Р Е Д Е Л И:

ДАВА ХОД НА ДЕЛОТО ПО СЪЩЕСТВО.

АДВ. МОРАВСКИ - Поддържаме жалбата си. Считаме, че изразеното в нея съвместно с доказателствата, които сме приложили, установява дискриминация спрямо децата с увреждания, които са били или продължават да са настанени в домовете за медикосоциални грижи по признак „увреждане“ и признак „семеино“ и „социално положение“.

АДВ. М. - Моля да постановите решение, с което да уважите жалбата срещу посоченото решение на Комисията за защита от дискриминация (КЗД), тъй като същото е неправилно, постановено при съществено нарушение на административнопроизводствените правила, на материалноправните разпоредби и в несъответствие с целта на закона.

В сигнала пред КЗД и последвалите го уточнения посочихме, че погледнато през призмата на самите деца, които се настаняват и са настанени в ДМСГД и се преместват от ДМСГД или им предстои такова преместване, действията на държавните институции в лицето на заинтересованите страни по делото са дискриминационни. Тези деца са жертви на дискриминация по признак „увреждане“ и „семеино положение“. Няколкократно се наложи да правим уточнение пред КЗД поради настойчивите указания на комисията да конкретизираме твърденията си за осъществена спрямо децата с увреждания дискриминация, която обаче да произтича единствено от дискриминационни правни норми, но не и от фактически действия. КЗД отказа да разгледа и да

разпознае конкретизираните от нас фактически действия и състояние като дискриминиращи и се съсредоточи единствено в това, да иска посочването на дискриминационни норми. Все пак ние посочихме такива, но това не беше разпознато от комисията.

Подробно сме изложили съображения в касационната жалба. Моля да отмените решението и да решите делото по същество.

ПРАВЕН СЪВЕТНИК Г. - Моля да постановите решение, с което да отхвърлите жалбата като неоснователна и недоказана. Подробни съображения ще изложа в писмени бележки, за които моля да ми определите срок. Моля да ми присъдите юрисконсултско възнаграждение.

ЮРК. Г. - Моля да отхвърлите жалбата като неоснователна и недоказана. Считаме, че КЗД по правилен и законосъобразен начин е обосновала решението си въз основа на събраните в производството доказателства. Моля за срок за писмени бележки и юрисконсултско възнаграждение.

ЮРК. Ш. – Считам, че жалбата е неоснователна и недоказана. Моля за срок за писмени бележки.

СЪДЪТ ДАВА ВЪЗМОЖНОСТ на страните в 14 дневен срок от днес да представят писмени бележки и

ОБЯВИ, ЧЕ ЩЕ СЕ ПРОИЗНЕСЕ С РЕШЕНИЕ В СРОК.

Протоколът е изготвен в съдебно заседание, което приключи в 10.28 часа.

СЪДИЯ:

СЕКРЕТАР: